

Поряд з цим слід зазначити, що слідчими протягом 9 місяців 2018 року розслідувалось 11 тис. особливо тяжких кримінальних правопорушень та 45 тис. тяжких, в той час як за аналогічний період 2011 року – 751 особливо тяжких та 8 тис. тяжких правопорушень. При цьому слід зазначити, що в умовах сьогодення слідчі, поряд з розслідуванням проваджень про тяжкі та особливо тяжкі злочини (до яких належать, в тому числі факти природної смерті, які реєструються в ЄРДР за ст. 115 КК України), за відсутності закону про проступки, повинні приділяти не менш уваги та часу розслідуванню нетяжких правопорушень.

З урахуванням вищевикладеного постає питання: «Чи в змозі слідчий з постійним середнім навантаженням у 306 кримінальних проваджень, провести у кожному з них досудове розслідування відповідно до засад кримінального провадження, передбачених КПК України, не порушивши жодну з них, тим самим не наразивши себе на можливе застосування ч. 2 ст. 130 КПК України?».

Список бібліографічних посилань: 1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування : закон України від 18.09.2018 № 2548-VIII. *Голос України*. № 208 (6963). 2. Кримінальний процесуальний кодекс України : зі змін. та допов. станом на 10 черв. 2015 р. Харків : Право, 2015. 370 с. 3. Звіт форми №1 СЛ «Про роботу слідчих органів Національної поліції» ГУНП в Харківській області за підсумками 9 місяців 2018 року : затв. наказом ГПУ, МВС України, СБУ, МФУ, НАБУ від 24.10.2017 № 298/875/593/866/200-О. 4. Звіт про результати розслідування кримінальних правопорушень, провадження за якими здійснюється слідчими органів ГУНП в Харківській області, та встановлення осіб, причетних до їх скоєння за 9 місяців 2018 року : затв. наказом НПУ від 31.05.2018 № 552). 5. Інформаційний бюлетень про результати роботи по розкриттю та розслідуванню злочинів на території Харківської області за 9 місяців 2011 року УІАЗ ГУМВС України в Харківській області.

Одержано 05.11.2018

УДК 343.982.34

Ярослав Ростиславич БЕРЕГОВЕЦЬ,

головний судовий експерт сектору дактилоскопічних видів досліджень

та обліків відділу криміналістичних видів досліджень

Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДАКТИЛОСКОПІЮВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ І ВСТАНОВЛЕННІ ОСІБ НЕВПІЗНАНИХ ТРУПІВ

В сучасних умовах погіршення криміногенної ситуації, проведенні антитерористичної операції на сході країни, збільшення потоків мігрантів, а також з постійною загрозою скоєння терористичних актів в країнах СНД, Європи, близького сходу, Азії та Сполучених Штатах Америки тощо, та загостренням у зв'язку з цим питання розкриття злочинів та встановлення осіб невідомих трупів, безвісно зниклих осіб, залишається відкритою проблема загального обов'язкового дактилоскопіювання населення України.

Під час становлення і розвитку сьогоденного українського суспільства та глобалізації науково-технічного прогресу актуальними є питання, що постають у зв'язку із забезпеченням упровадження надбань науки та техніки у практику розслідування та розкриття злочинів, зокрема профілактики злочинності. Сучасна злочинність має транснаціональний характер, вона доволі організована та професійна. Зрозуміло, що за таких умов вона становить небезпеку не лише національним інтересам окремої держави, а й усьому світовому співтовариству. Висока технічна оснащеність злочинних угруповань, володіння новітніми формами і методами протидії правоохоронним органам ускладнює, а

іноді й унеможлиблює виявлення ознак вчинюваних ними злочинів. Тому важливого значення для розслідування і розкриття злочинів має сучасна дактилоскопія.

Після появи автоматизованих дактилоскопічних інформаційних систем, які дозволяють робити відбір з об'ємних масивів, виникла необхідність в поповненні цих баз даних і була активована діяльність по дактилоскопічній реєстрації, яка нерідко приймала «загальний» характер. На зорі існування автоматизованих дактилоскопічних інформаційних систем коло осіб, яких дактилоскопіювали було значно розширене без законних на то підстав. Воно визначалося формулюванням «осіб, які представляють оперативний інтерес», який законодавчими актами не регулювався. В результаті чого з'явилися перші позови до суду, про незаконне внесення дактилоскопічних даних тієї чи іншої особи в електронні масиви.

В 2011 році відповідно до рішення Конституційного Суду України від 29.06.2010 №17-рп/2010 у справі №1-25/2010, а також з метою приведення нормативно-правових актів у відповідність до законодавства наказом МВС України від 21.07.2011 № 454 «Про внесення змін до Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України» з категорій осіб, які підлягають дактилоскопіюванню були виключені особи, «затримані за бродяжництво» [1]. Це означає, що на сьогоднішній день, правоохоронним органам заборонено дактилоскопіювати осіб за бродяжництво, тобто (без постійного місця проживання), окрім випадків скоєння ними правопорушень або злочинів. В наслідок цього значно впав відсоток встановлення осіб невідомих трупів.

Окрім того, існує велика група осіб, які у зв'язку із виконанням професійних обов'язків щоденно ризикують своїм життям, це - військовослужбовці, журналісти, що працюють в «гарячих точках» військових конфліктах, працівники правоохоронних органів, медичні працівники, рятувальники. Такі особи на жаль надто часто гинуть або пропадають безвісти [2].

Всі ці чинники наштовхують на роздуми про необхідність загальнообов'язкового державного дактилоскопіювання, яке дозволило б значно оперативніше та ефективніше розкривати злочини та встановлювати осіб невідомих трупів, невідомих хворих, місцезнаходження безвісти зниклих осіб тощо.

На наш погляд, при здійсненні дактилоскопічного обліку головною його метою є використання отриманих ідентифікаційних даних про особу тих чи інших осіб для здійснення діяльності, спрямованої на забезпечення охорони і захисту прав і законних інтересів громадян. Вважаємо, що саме загальна дактилоскопічна реєстрація ніяк не впливає на порушення конституційних прав і свобод людини, оскільки інформація про дактилоскопічну реєстрацію не використовується до тих пір, доки сама людина не ініціює це фактом вчинення правопорушення, або поки в цьому не виникне об'єктивної необхідності.

У США, наприклад, дактилоскопічна реєстрація виконує більш широкі функції. Зокрема, відібрання зразків папілярних узорів пальців і долонь рук осіб є обов'язковою умовою під час прийняття на роботу до деяких державних і недержавних установ. З 1996 року на території цієї країни діють нові документи на проживання, так звані зелені картки з фотографією та відбитком пальця руки. У Франції дактилоскопічну реєстрацію проводять під час отримання національного документа особи. При цьому відбитки пальців зберігають у справі заявника та використовують для виявлення спроби отримання чи використання шляхом шахрайства таких документів.

До процедури дактилоскопії як до виконання громадянського обов'язку ставляться в Ізраїлі, де дактилоскопічному обліку підлягають усі військовозобов'язані, тобто практично все населення країни [3].

Україна сьогодні використовує так званий ефект запізнення, що дозволяє вивчати досвід тих країн, в яких законодавчо закріплено криміналістичну реєстрацію. В нашій країні на сьогодні триває період реформ та вдосконалення законодавства, отже і питання щодо дактилоскопічної реєстрації перебуває на стадії змін, прийняття нової Інструкції, яка регулює функціонування криміналістичних обліків, в тому числі і дактилоскопічного. Але, на жаль, поки що не впроваджується інститут загальнообов'язкового дактилоскопіювання.

Однак, слід зазначити, що позитивні зміни вже почали відбуватися. Впровадження новітніх технологій наразі торкнулося й України. Новий якісний поштовх у процесі ідентифікації особи за допомогою дактилоскопічної інформації відбувся при використанні

біометричної (у тому числі дактилоскопічної) інформації при виготовленні документів, що посвідчують особу. Йдеться про введення біометричних закордонних паспортів - документів з електронним чіпом, де будуть зберігатися дані власника паспорта.

Тому, вже сьогодні нашим законодавцям було б доцільно прийняти закон про загальне обов'язкове дактилоскопіювання та відібрання зразків ДНК-профілю у населення України, тим самим поповнюючи вже існуючий дактилоскопічний масив та створення єдиної бази зразків ДНК-профілю, у зв'язку з ситуацією в країні та у всьому світі для швидкого розкриття злочинів, та ефективної боротьби з тероризмом.

На нашу думку, проведення загальної дактилоскопічної реєстрації буде відповідати цілям створення централізованої, єдиної, простої системи, спрямованої на боротьбу зі злочинністю, покликаної забезпечити адекватний існуючим загрозам рівень захисту держави і суспільства.

Список бібліографічних посилань: 1. Про внесення змін до Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку Експертної служби МВС України : наказ МВС України від 21.07.2011 № 454. 2. Свобода Є. Ю. Деякі аспекти правового регулювання дактилоскопічної реєстрації. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 3. С. 148–153. 3. Дзядик Ю. Т., Шевченко А. С. Процесуальні та практичні питання, що виникають під час дактилоскопіювання підоблікових осіб. Напрями їх вирішення. *Криміналістичний вісник*. 2007. № 2 (8). С. 169–176.

Одержано 16.10.2018

УДК 343.985:343.722

Тетяна Олександрівна БОРЕЦЬ,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8909-7130>

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ МОТОТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

Серед слідчих дій, які проводяться по кримінальних провадженнях, розпочатих за фактами незаконного заволодіння мототранспортним засобом, найбільш розповсюдженим є допит. За допомогою допиту здобувається найбільша кількість доказів, тому вміла, тактично вірно проведена відповідна слідча дія, визначає якість всього розслідування в цілому.

Суттєву роль у розкритті механізму злочинної діяльності, встановленні джерел доказової інформації, викритті співучасників і конкретизації їх ролі у вчиненні злочину відіграє допит в якості потерпілих. Допит цих осіб є однією з найпоширеніших слідчих дій у справах про незаконного заволодіння мототранспортним засобом.

При розслідуванні незаконного заволодіння мототранспортним засобом допит потерпілого є одним з основних джерел інформації про характеристику мототранспортного засобу, яким заволоділи злочинці, а також осіб, щодо яких є підозри про їх причетність до вчинення злочину. Ця слідча (розшукова) дія проводиться у відповідності з вимогами ст. 224 КПК України. Допит потерпілих, виходячи із проведеного аналізу емпіричного матеріалу, проводиться, в першу чергу, в слідчих ситуаціях, коли злочинці ще не затримані і не встановлені, а мототранспортний засіб не виявлено.

При допиті потерпілого слід з'ясувати наступні обставини:

- 1) коли і за яких обставин виявлений факт незаконного заволодіння МТЗ;
- 2) коли потерпілий в останній раз залишив МТЗ на місці його зникнення, хто це може підтвердити;
- 3) хто мав до нього доступ, знав про місце та умови зберігання, у кого були ще ключі від приміщення, де зберігався МТЗ, чи губились раніше ключі, чи передавав потерпілий ключі іншим особам, кому і коли, при яких обставинах;